

povidoml. uchasn. VII Mizhnar. nauk.- prakt. konf. (m. Kharkiv, 29 veresnia 2017 r.). Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Pravo. 105–108. [in Ukrainian].

21. Liakh I. O. (2020) Problemy teorii i praktyky zaprovadzhennia instytutu mediatsii u trudovomu pravi [Problems of theory and practice of introducing the institute of mediation in labor law] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.05. Kharkiv. [in Ukrainian].

22. Matsko M. A. (2019) Problemy zakonodavchoho zakriplennia mediatsii yak alternatyvnoho sposobu vyrishennia trudovykh sporiv. [Problems of legislative consolidation of mediation as an alternative way of resolving labor disputes]. *Visnyk Lvivskoho torh.-ekonom. un-tu*. Vyp. 4. 292–299. [in Ukrainian].

23. Khanyk-Pospolitak R., Pospolitak V. (2019) «Dosudove», «alternatyvne» ta «pozasudove» vrehuliuvannia/vyrishennia pryvatnopravovykh sporiv: spivvidnoshennia poniat. [«Pre-trial», «alternative» and «extrajudicial» settlement / resolution of private law disputes: the relationship of concepts]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo*. № 1. 38–44. [in Ukrainian].

24. Karmaza O. (2020) Mediatsiia ta perehovory yak alternatyvni sposoby vyrishennia sporiv. [Mediation and negotiation as alternative ways of resolving disputes]. *Pidpriemnystvo, hospodarstvo i pravo*. № 5. 13–18. [in Ukrainian].

25. Sereda O. H. (2017) Mediatsiia (poserednytstvo) yak alternatyvnyi sposib vyrishennia trudovoho sporu. [Mediation as an alternative way to solve the labor disputes]. *Pravo ta innovatsii*. № 2(18). 38–45. [in Ukrainian].

26. Zahriia N. (2020) Mediatsiia v trudovykh sporakh: koly varto vykorystovuvaty, a koly ni. [Mediation in labor disputes: when to use and when not]. *Yurydychna hazeta*. № 21(727). Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/trudove-pravo/mediaciya-v-trudovih-sporah-koli-varto-vikorystovuvati-a-koli-ni.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.04.2022

УДК 351.84

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-79-82

Сокуренко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

e-mail: olena7842@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8169-3720>

ДОСВІД РОЗВИНУТИХ КРАЇН СВІТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті досліджено організацію систем пенсійного забезпечення в розвинутих країнах світу, зокрема США, Великобританії, Швеції. Визначено основну мету останніх реформаційних процесів. Зазначено, що основною метою останніх реформ було відстрочення виходу на пенсію шляхом підвищення пенсійного віку, уповільнення процесу дострокового виходу на пенсію та підвищення мотивації продовжувати роботу.

Розглянуто цілі пенсійної системи, зокрема до них віднесено: захист від бідності; надання доходу після закінчення трудових відносин, розмір якого зазвичай пропорційний розміру доходу, виплаченого безпосередньо перед виходом на пенсію; захист цього доходу від падіння реального рівня життя через інфляцію.

Проаналізувавши пенсійне забезпечення за кордоном, нами виділено два основних типи фінансування пенсійних схем: розподільне, яке покриває поточні пенсійні витрати з поточних доходів, і накопичувальне, що створює спеціальний фонд, який здійснює всі пенсійні виплати зараз і в майбутньому.

Також, на основі світового досвіду, нами наголошено, що основною тенденцією реформування пенсійних систем є перехід на накопичувальну пенсійну систему, позитивною стороною якої є можливість збільшення інвестицій у розвиток економіки та отримання інвестиційної віддачі для пенсіонерів.

На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що при проведенні реформування власної української пенсійної системи, є надія, що створення у нас обов'язкового накопичувального рівня дасть початок довгостроковому процесу зменшення пенсійних зобов'язань. Адже існування в Україні єдиної солідарної системи пенсійного забезпечення перестало відповідати сучасним вимогам як економіки країни, так і самого населення.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, пенсійна реформа, пенсія, пенсійні зобов'язання, страхові внески, пенсійна система

Sokurenko O. EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES OF THE WORLD IN THE ORGANIZATION OF THE PENSION SECURITY SYSTEM

The article examines the organization of pension systems in developed countries, including the United States, Britain

Випуск 12. 2022

and Sweden. The main purpose of the recent reformation processes is determined. It is noted that the main goal of the recent reforms was to postpone retirement by raising the retirement age, slowing down the early retirement process and increasing motivation to continue working.

The goals of the pension system are considered, in particular: protection against poverty; provision of income after the end of the employment relationship, the amount of which is usually proportional to the amount of income paid immediately before retirement; protection of this income from falling real living standards due to inflation.

Analyzing pensions abroad, we have identified two main types of financing of pension schemes: distributive, which covers current pension costs from current income, and accumulative, which creates a special fund that makes all pension payments now and in the future.

Also, based on world experience, we emphasize that the main trend in reforming pension systems is the transition to a funded pension system, the positive side of which is the ability to increase investment in economic development and return on investment for retirees.

Based on the study, it was concluded that in reforming Ukraine's own pension system, it is hoped that the creation of a mandatory accumulative level in our country will begin a long-term process of reducing pension liabilities. After all, the existence of a unified solidarity pension system in Ukraine has ceased to meet the modern requirements of both the country's economy and the population itself.

Key words: pension provision, pension reform, pension, pension obligations, insurance contributions, pension system.

Постановка проблеми. Основним завданням побудови демократичної держави та її розвитку є ведення її життя на основі ринкових відносин і принципів правової, соціальної держави, в якій свободи і права громадян визначаються з найвищими цінностями. Але значна частина реформування соціальних питань в Україні є суперечливою. Особливо яскраво ці протиріччя проявляються в пенсійній системі, яка є основним джерелом доходів громадян. Сьогодні в нашій країні розвиток пенсійного забезпечення характеризується гуманністю соціальної справедливості, пенсійною культурою. Також фінансовий механізм є неефективним і не забезпечує громадян необхідними коштами. Тому досвід розвинутих країн з організації пенсійної системи при реалізації пенсійної реформи є важливим і необхідним, що сприятиме вирішенню як поточних, так і майбутніх проблем у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковою розробкою питань пенсійного забезпечення в Україні займалися такі вчені-правники Н. Болотіна, В. Дурденевський, В. Жернаков, Е. Лібанова, І. Оклей, С. Прилипко, І. Сирота, М. Стадник, О. Ярошенко, Н. Хуторян.

Мета статті – аналіз організації системи пенсійного забезпечення в розвинутих країнах світу, зокрема США, Великобританії, Швеції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пенсійні системи прагнуть забезпечити достатній пенсійний дохід і бути фінансово стійкими.

Постійною проблемою в країнах є старіння через збільшення тривалості життя та низький рівень народжуваності. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development) частка осіб у віці 65 років і старше збільшиться з 8% від загальної чисельності населення світу в 2015 році до майже 18% до 2050 року [1].

Економічні кризи та наслідки повільного економічного зростання, високий рівень державного боргу, високий рівень безробіття мають значний вплив на пенсійне забезпечення.

Останнім часом через широку потребу у фіскальній консолідації значна кількість країн внесли і продовжують вносити зміни до своїх пенсійних систем. Більшість країн здійснили реформи, спрямовані на поліпшення фінансової стійкості пенсійної системи.

Основною метою останніх реформ було відстрочення виходу на пенсію шляхом підвищення пенсійного віку, уповільнення процесу дострокового виходу на пенсію та підвищення мотивації продовжувати роботу.

Кожна країна будує свою пенсійну систему відповідно до демографічних та соціально-економічних особливостей розвитку.

Проте цілями будь-якої пенсійної системи є: захист від бідності; надання доходу після закінчення трудових відносин, розмір якого зазвичай пропорційний розміру доходу, виплаченого безпосередньо перед виходом на пенсію; захист цього доходу від падіння реального рівня життя через інфляцію.

Аналізуючи пенсійне забезпечення за кордоном, ми виділяємо два основних типи фінансування пенсійних схем: розподільне, яке покриває поточні пенсійні витрати з поточних доходів, і накопичувальне, що створює спеціальний фонд, який здійснює всі пенсійні виплати зараз і в майбутньому [2, с.184].

Пенсійне забезпечення в більшості країн базується на розподільній пенсійній системі, за якої державний пенсійний фонд або інша відповідна державна організація акумулює кошти, які використовуються лише для поточних пенсійних виплат.

Світовий досвід реформування пенсійних систем показує, що основною тенденцією є перехід на накопичувальну пенсійну систему, позитивною стороною якої є можливість збільшення інвестицій у розвиток економіки та отримання інвестиційної віддачі для пенсіонерів.

Процес реформування пенсійних систем розпочався в більшості промислово розвинутих країн у другій половині 1990-х років. За останніми оцінками, сьогодні у світі існує понад 250 різних пенсійних схем з унікальними поєднаннями елементів розподільної та накопичувальної моделей.

Проте можна констатувати, що більшість країн обрали шлях реформ в одній із таких галузей:

збереження державної системи розподілу в більш досконалому вигляді, заохочення розвитку добровільних недержавних пенсійних схем; впровадження багаторівневої системи розподілу та накопичення, фінансування з різних джерел; перехід до повне впровадження накопичувальної системи.

Більшість розвинених країн скористалися так званим параметричним підходом до пенсійної реформи, тобто впровадженням коригувальних заходів, які іноді суттєво змінюють характеристики існуючої системи (рівні внесків, пенсійний вік чи індексация пенсій відповідно до наявних фінансових можливостей).

Так, у США діє трирівнева пенсійна система: перший рівень — солідарна, але вона доповнюється іншими пенсійними програмами, що дозволяють громадянам зберігати свої пенсійні кошти; другий рівень — обов'язкова накопичувальна система, за якою працюючі громадяни перераховують частину своїх доходів на ощадні рахунки; третій рівень – Добровільна приватна накопичувальна схема, яка дозволяє громадянам, які бажають отримувати ще вищу пенсію та можливість робити великі внески протягом тривалого періоду роботи, підтримувати бажаний рівень пенсії [3].

У Великобританії діє розподільна пенсійна схема з низькими пенсіями, реформа індексувала пенсії на зростання цін, а не на заробітну плату. Якщо державна пенсія нижча за межу бідності, люди, які отримують лише базову державну пенсію, мають право на соціальну допомогу за доходом. Обов'язкова пенсійна система другого рівня надає право працівникам стати учасниками або державної системи пенсій, що залежить від заробітку, або професійної системи, з установленими заздалегідь виплатами, чи системи персональних пенсій із установленими розмірами внесків [4].

Базова державна пенсійна система Швеції залишається розподільчою і фінансується за рахунок страхових внесків, що складають 18,5% заробітку, із яких 16% надходять у державну систему. Переважна більшість поточних внесків спрямовується на виплату поточних пенсій, але орган соціального страхування відкриває застрахованим особам умовні індивідуальні рахунки, на яких відображається ця частина внесків.

Пенсія розраховується виходячи з суми накопичених коштів з урахуванням тривалості життя поточної групи осіб, що виходять з контракту, та зростання виробництва протягом планового періоду виплати пенсії. Гарантія забезпечення мінімального доходу у старості досягається використанням мережі пенсійного страхування осіб, які протягом трудового життя мали низькі доходи. Частина внесків йдуть у капіталізовану систему, при цьому працівник має право вибору розміщення їх на індивідуальних рахунках в приватних структурах або в державному накопичувальному фонді.

Наприклад, у Швеції діє система з визначеними внесками, яка має систему безпеки, дає людям вибір і пропонує їм ефективні стимули – право вибору в пенсійному віці: довшу пенсію чи вищий рівень життя на пенсії; значна залежність між внесками і пенсіями сприяє підвищенню ефективності ринку праці.

Висновок. Аналізуючи деякі пенсійні системи, слід зазначити необхідність реформування переважно державних пенсійних систем, що передбачає реструктуризацію державної пенсійної системи в бік багаторівневих змішаних пенсійних систем, приватизацію, у разі необхідності, окремих частин пенсійних програм, щоб дозволити диверсифіковане інвестування наявних ресурсів цільових фондів або створення нових фондів, зміна бази для розрахунку розміру пенсій.

Також, враховуючи зарубіжний досвід і проводячи реформування власної української пенсійної системи, є надія, що створення у нас обов'язкового накопичувального рівня дасть початок довгостроковому процесу зменшення пенсійних зобов'язань. Адже існування в Україні єдиної солідарної системи пенсійного забезпечення перестало відповідати сучасним вимогам як економіки країни, так і самого населення. Тому проведення пенсійної реформи є закономірною необхідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Recent pension reforms. URL: <http://www.oecdilibrary.org//docserver/download/8115201ec004.pdf?expires=1496076022&id=id&accname=guest&checksum=6763DBDB03FF41574E27C34B2E2837B0>.
2. Ерошенков С.Г. Мировой опыт реформирования пенсионных систем. *Общество и экономика*. 2001. №7-8. С. 182-219.
3. Барр, Николас. Пенсионная головоломка. Предварительные условия и возможные варианты политики при разработке систем пенсионного обеспечения. *Вопросы экономики*. 2002. № 29.
4. Лібанова Е. Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення. *Соціальний захист*. 2000. №2. С. 48-57.
5. Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 10. С. 95-98.
6. Яригіна Є.П. Забезпечення стабільності системи соціального захисту України в умовах євроінтеграції. *Актуальні проблеми соціального права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю проф. І.М. Сироти, м. Одеса, 31 жовтня 2017 р. Одеса : Фенікс, 2017. С. 158–162.
7. Пенсійна реформа. Загальнообов'язкова накопичувальна система. URL: <http://www.sde.org.ua/pokrova/item/1538-pension-3.html>

REFERENCES:

1. Recent pension reforms. Retrieved from: <http://www.oecdilibrary.org//docserver/download/8115201ec004.pdf?expires=1496076022&id=id&accname=guest>

&checksum=6763DBDB03FF41574E27C34B2E2837B0.

2. Eroshenkov, S.G. (2001). Mirovoy opyt reformirovaniya pensionnyih sistem. [World experience in reforming pension systems]. *Obschestvo i ekonomika*. №7-8. 182-219. [in Russian].

3. Barr, Nikolas. (2002). Pensionnaya golovolomka. Predvaritelnyie usloviya i vozmozhnyie varianty politiki pri razrabotke sistem pensionnogo obespecheniya. [Retirement puzzle. Preconditions and Policy Options for Designing Pension Systems]. *Voprosy ekonomiki*. № 29. [in Russian].

4. Libanova, E. (2000). Demografichni peredumovy reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia. [Demografichni peredumovy reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia]. *Sotsialnyi zakhyst*. №2. 48-57. [in Ukrainian].

5. Mytsai, M. (2017). Pravo na pensiine zabezpechennia v umovakh sotsialnoi derzhavy: poniattia, oznaky, tendentsii rozvytku. [The right to a pension in the welfare state: concepts, features, trends]. *Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo*. № 10. 95-98. [in Ukrainian].

6. Yaryhina, Ye.P. (2017). Zabezpechennia stabilnosti systemy sotsialnogo zakhystu Ukrainy v umovakh yevrointehratsii. [Ensuring the stability of Ukraines social protection system in the context of European integration]. *Aktualni problemy sotsialnogo prava v umovakh yevrointehratsii: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 90-richchiu prof. I.M. Syroty*. 158–162. [in Ukrainian].

7. Pensiina reforma. Zahalnooboviazkova nakopychualna systema. [Pension reform. Mandatory accumulative system]. Retrieved from: <http://www.sde.org.ua/pokrova/item/1538-pension-3.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.04.2022